STARE SORTE

Vida založba

Vida
založba

Ewald Arenz

STARE SORTE

Roman

Prevedla Maruša Mugerli Lavrenčič

Vida
založba

Vida
založba

1. september

Na vrhu ozke ceste, ki je vodila čez polja in skozi vinograde, je zrak nad asfaltom trepetal. Ko se je Liss s starim odprtim traktorjem počasi vzpenjala po griču, je bil videti kot voda, le bolj tekoča od običajne vode, lažja in bolj gibka. Poletna voda. Pil si jo lahko samo z očmi.

Na požetih poljih, ki so se bleščala od strnišč, je bila pšenica še vedno prisotna kot močan vonj po senu: prašnat, rumen, poln. Koruza se je začela sušiti in njeno šelestenje v rahlem poletnem vetriču ni več zvenelo zeleno, temveč je na robovih postajalo hripavo in šepetavo.

Popoldne je bilo vroče in nebo visoko, ampak ko si ugasnil traktor, si nenadoma zaslišal, da je ptičjega petja že manj in da je cvrčanje čričkov že glasnejše. Liss je videla, vohala in slišala, da se poletje izteka.

Bil je dober občutek.

Nihče ni hodil za njo. Nihče je ni zasledoval. Nihče ni sedel v avtomobilu in se počasi vozil po kolovozih, po katerih je zdaj hodila že dve uri, zadnje tri četrt ure stalno navkreber.

In po pravici povedano – zakaj pa bi? Saj se ji ni bilo treba vsako uro nekje javiti. Čeprav je tudi to že doživela.

Sally je obstala in se obrnila. Pod njo je v soncu ležala brezvezna pokrajina. Na tisoče polj, na katerih je nekaj raslo, zelo daleč na obzorju, v megličasti poletni sopari, mesto in na njegovem obrobju klinika. Lepo v zelenju. Z drevoredom. S pravim drevoredom vse do vhoda. Drevored je bil za mamo nekako pomemben. Kot bi bila drevesa nekakšno zagotovilo za posebej dobro obravnavo.

Sedla je v travo na robu poti. To ni bila prava cesta, temveč betonske plošče, vsaka je bila dolga natanko osem korakov in pol. Štela je korake, ker je bilo važno, da ne stopi na reže med njimi. In zdaj je sedela na robu poti, povlekla kolena k sebi in jih objela z rokami. Bilo je vroče. Nekaj kilometrov je štopala, ampak tip, ki jo je pobral, je bil butast kreten. Ves čas jo je nekaj spraševal. Eno vprašanje za drugim, tista, ki ji jih ni postavil, pa so visela v zraku, med vrsticami. Od kod si? Kako ti je ime? Kaj počneš? Greš domov? Imate že počitnice? Sem jaz mogoče butast, zatežen kreten? Pobiram punce, ker se imam za ful družabnega, v resnici pa bi jih najraje nekam zapeljal, zato da bi jih pofukal? Kako ti je ime? No, povej že.

V nekem trenutku je preprosto prijela ročno zavoro in jo sunkovito povlekla navzgor. In izstopila. Tega res ni potrebovala. Ne danes. V bistvu nikoli. In poleg tega je bilo tako ali tako bolje hoditi. Lesti na hrib, čeprav je bilo svinjsko vroče.

Svinjsko vroče. Svinjsko vroče. Sally je besedi ponavljala samo zato, da je slišala svoj glas, ki ga je vroči zrak izsušil. Iz nahrbtnika je vzela plastenko z vodo. Bila je skoraj prazna. Na pobočju je raslo nekaj raztresenih jablan, polnih jabolk, ki bi mogoče potešila tudi žejo, vendar se ni pustila ujeti. Danes ne bo jedla. Danes sploh ne. Sovražila je, da je morala jesti, ker so tako rekli drugi ali ker se to pač počne. Jesti, ker je jutro. Ali poldne. Ali večer. Ali ker si lačen. Hotela je jesti takrat, ko bi sama hotela jesti. Hotela je piti takrat, ko bi sama hotela piti. Tega ni nihče razumel.

Popila je zadnja dva požirka mlačne vode in prazno plastenko spet pospravila. Na vrhu hriba je bila vas. Tam jo bo gotovo lahko kje napolnila. In če ne – potem pač ne.

Vstala je, da bi nadaljevala s hojo navkreber. Ni še bilo pozno. Takoj ko bo vas pustila za sabo, se bo lahko razgledala za mestom, kjer bi lahko prespala. Bilo je še toplo in še nikoli … Sally je šele zdaj spreletelo, da še nikoli ni zares spala zunaj. V šotoru ja, seveda, takrat, leto za letom v istem kampu v Italiji. S tisoči drugih družin, ki so se za binkošti prav tako odpeljale v Italijo. Kako čudovite starše je imela! In kako domiselne. Po drugi strani pa … spanje zunaj je bilo najbrž samo romantična zamisel. Verjetno so ti zlezle mravlje v ušesa in nos. In tudi klopov je polno. Ampak mogoče pa bo našla kakšen skedenj ali kaj podobnega.

Pot se je iztekla v vaško cesto, ki se je vzpenjala veliko bolj strmo od pričakovanj, mimo nekaj kmečkih hiš, dokler

Vida založba

ni po kakšnih sto, dvesto metrih pripeljala do glavne ceste. Čez deset minut je bila končno na vrhu in tam je malo postala, da bi se razgledala. Vas ni bila zelo velika; od tam, kjer je stala, je bilo le nekaj korakov do konca naselja. Lahko je videla daleč naokoli. Na poljih so v ravnih vrstah stale vetrnice; njihova krila so se zložno vrtela v pozno poletnem vetriču, ki ga sama tam spodaj skoraj ni čutila. Še sreča, da so bile tam vetrnice. Vse je bilo tako kurčevo idilično, da se je komaj zadržala, da ni zakričala. Najraje bi počepnila na sredo ceste in se polulala. Samo zato, da bi nekaj umazala.

Morala bi se vrniti v mesto. Le da je tam vedno in povsod policija. Poleg tega ni imela nikakršne želje, da bi srečala koga poznanega. Že dolgo ji ni bilo več do ljudi, ki jih je poznala.

Tik pred tablo z imenom kraja je šla mimo vrta, na katerem je škropilnik utrujeno zalival gredice. Ne da bi pogledala okoli sebe, je preplezala ograjo, odklopila cev iz škropilnika in si napolnila plastenko. Ko je bila polna, je naredila še nekaj požirkov kar iz cevi, jo spustila na trato in skočila čez ograjo nazaj na cesto.

Liss je odklopila prikolico, ker se na ozki poti med trtami ni dalo obrniti traktorja s prikolico vred. Veliko bolj praktično jo je bilo odpeti in ročno zasukati. Med obračanjem je eno prednje kolo zdrsnilo v odtočni jarek med potjo in njivo in zdaj je stalo oje tako nerodno med trtami, da se s traktorjem ni mogla dovolj približati, da bi jo znova pripe-

la in izvlekla. Kolo je tičalo v jarku kot v reži, zato se tudi ojesa ni dalo več zavrteti. Prikolica sicer ni bila tako velika, da je ne bi mogla premakniti na ravni cesti, toda iz jarka je sama ni mogla spraviti. Ni vedela, zakaj, ampak nenadoma je morala pomisliti na Sonnyja. Na mladega Sonnyja od nekoč, ne na tistega drugega. Take stvari je imel rad, ker je čutil tolikšno veselje do lastne moči. Ko se je kaj takega zgodilo, recimo s kombijem, je skočil v jarek, se uprl v vozilo, ona pa je nežno dodajala plin, dokler ob pomoči njegovega potiskanja ni bil spet svoboden.

Svoboden.

Liss je slišala, kako ji beseda odzvanja v glavi, in se vzravnala, morala je pomežikniti in pogledati navzdol. Ostro in jasno začrtane sence trtnih listov na svetli betonski poti so bile na robovih modrikaste. Ko je znova dvignila pogled, si je morala z dlanjo zaščititi oči pred soncem, ki je bilo že nizko. Pred njo je bila širjava. Reka se je vila kot bleščeč pas, do koder ji je segel pogled. Svobodna je, si je rekla. Lahko gre, kamorkoli hoče. Še enkrat je z vso močjo povlekla zataknjeno prikolico. Potem pa je zagledala dekle, ki je prihajalo po poti.

Sally je žensko opazila šele, ko se je vzravnala. Visoka. Vitka. V modrem … kaj je to? Delovna obleka? Videti je bila nekako tako kot tisti kombinezoni … kako se jim že reče? Kot pajac. Moder pajac. In poleg tega je nosila ruto. Bila je pač na podeželju. Najnovejša moda.

V bistvu bi se raje kar umaknila med trte, ampak ženska jo je že opazila in izpadlo bi nekako čudaško. Sally je nekoliko pospešila korak, ko je ugotovila, da jo ženska gleda. Na čuden način. Ne radovedno. Preprosto … tako, kot bi človek morda opazoval žival? Hrošča, ki leze čez cesto. Enega tistih, ki so tako čudovito zlato zeleno bleščijo in ki se v resnici imenujejo govnači. Ker je pač z vsem tako. Kar je videti kot zlato, živi od dreka. Prerinila se je mimo prikolice, ki je stala počez na poti, in nato, čeprav tega v bistvu sploh ni hotela, nekoliko sklonila glavo, ko je šla mimo ženske.

»Mi lahko pomagaš?«

Vprašanje je prišlo tako iznenada, da se je Sally zdrznila. Vendar je bilo izrečeno povsem mirno, kot pravo vprašanje, brez ukazovalnosti. Ni bilo vprašanje, v katerem se – kot je to običajno – že skriva ukaz. »Mi ne bi pomagala?« »Ne bi malo pojedla?« »Bi mi lahko podala vodo?« To so bila tista bedna vprašanja, na katera bi morali vsakič odgovoriti: Ne. Ne bi. To naredim, ker ste močnejši od mene. Ker lahko odločate. Ker vam iz nekega razloga uspe doseči, da moram nekaj storiti za vas. Ampak: Ne! Ne bi! Sploh me ne sprašujte! Ne delajte se, kot da lahko odločam! Enostavno mi ukažite. Recite: Sally, ti bednica, pomagaj mi. Sally, ne maram te, sovražim tebe in tvoje starše, ker v tej bedni kliniki dobim samo polovico tistega, kar zasluži tvoj oče, ampak lahko pa odločam o tem, da boš jedla. Sally, Sally, Sally, Sally, podaj mi prekleto vodo, pizda. Vendar si tega ne upate.

»Mi lahko pomagaš?«

Bilo je pravo vprašanje. Vprašanje, na katero si lahko odgovoril z »ja« ali »ne«. Obstala je, ampak zdaj se je obrnila in pogledala visoko žensko. In prikolico, ki je z enim kolesom obtičala v jarku.

»Ja,« je rekla. »Naj potisnem?«

Ženska jo je na kratko ošinila, vendar ni rekla, da je presuha ali preveč vitka. Ni uporabila nobene od besed, ki so jih uporabljali drugi, zato da niso povedali tistega, kar so hoteli povedati.

»Si močna?« je mirno vprašala.

Že spet vprašanje, ki ga Sally ni pričakovala. Tega je ni sploh še nikoli nihče vprašal. V vsem njenem čudovitem krasnem super življenju. Kakšna ženska je to?

»Malo že.«

»Potem obračaj oje, čisto počasi, v levo. Jaz jo bom poskusila spraviti ven.«

Ženska je že stopila za prikolico in se s hrbtom naslonila ob stranico, ko je opazila, da se spredaj nič ne dogaja. Obrnila se je k Sally, ji spet namenila čuden pogled, pokazala na razcepljen kovinski del z luknjo spredaj.

»To je oje.«

Potem se je znova obrnila stran, se s hrbtom uprla v prikolico in jo začela zibati. Sally je dvignila oje. Čez nekaj časa je ujela ritem in začela vleči, ko je ženska potiskala, in pritiskati, ko je popustila. Kolo je vedno močneje nihalo gor in dol po robovih jarka – potem pa je bila prikolica nenadoma svobodna in Sally je naredila korak naprej, da ne bi padla.

Vida založba

Ženska se je z rokami naslanjala ob prikolico in jo držala na poti. Skoraj neopazno se je nasmehnila.

»Hvala.«

Sally je prikimala.

»Znaš voziti traktor?« jo je nato vprašala ženska. Sally, besna zaradi bedastega vprašanja, se je obrnila k njej.

»Se vam zdi?« je zalajala. »Izgledam, da bi lahko imela izpit? Izgledam, kot da jih imam osemnajst, pizda?«

Ženska se je prenehala smehljati in jo spet pogledala tako, kot bi njen pogled prihajal iz morja ali čez gore, vsekakor od nekod res daleč.

»Nisem tega vprašala,« je odgovorila stvarno kot na čisto navadno vprašanje. In potem mirno, brez očitka nadaljevala: »Vendar to tudi ni pomembno. Mi lahko prineseš dva kamna in ju podložiš pod prednji kolesi? Ne premajhna, prosim.«

Sally je oklevala. Ženska ni izžarevala mirnosti socialnih pedagoginj in pedagogov kot vsi na kliniki. Ni imela tistega stoičnega izraza na obrazu – češ, *nič me ne vrže iz tira* –, ki so si ga nadeli, ko si se drl nanje ali jih žalil ali tudi samo molčal. Obraza, v katerega bi najraje pljunila.

Odšla je do jarka in se razgledala. Povsod so bili kamni, kot bi jih kdo nakopičil na robu. No, ja – nekdo jih je najbrž res. Jih pobral iz vinograda, zato da tam ne bi bili v napoto. Enega si je izbrala; trikotnega kot klin, belega in prašnega, toplega od sonca. Robovi so bili prijetni na otip, skoraj ostri. Kamen je potisnila pod prvo kolo, medtem ko

je ženska še vedno potrpežljivo držala prikolico in jo gledala. Nato je pohitela po naslednji kamen.

»Tako?« je kratko vprašala.

Visoka ženska je umaknila roke s stranice.

»Tako,« je rekla. »Hvala.«

Odšla je k traktorju, segla v motor in nekaj potisnila navzdol. Sally je slišala, kako se je motor neverjetno počasi zagnal. Kot starec, ki, potem ko vstane, prvih nekaj korakov naredi tako negotovo, kot da bo vsak hip padel. Tako je zvenelo – kot bi bilo treba traktor najprej potrepljati po hrbtu. Ampak potem je motor ujel ritem in nenadoma zabrnel čisto enakomerno. Ženska je sedela na traktorju, zapeljala mimo prikolice in traktor nato spretno zapeljala nazaj, da se je oje skoraj dotaknilo priklopne kljuke. Sally je kar sama od sebe prijela drog in ga dvignila.

»Še malo!« je zavpila ženska in preglasila hrup dizelskega motorja. Zapeljala je še deset centimetrov nazaj in oje je sedlo v priklopno kljuko. Sally je opazila majhno železno palico, ki je na tanki verigi visela s priklopne kljuke, jo prijela in vtaknila skozi ušesi. Pogledala je žensko na traktorju, ki se je na sedežu obrnila k njej in dvignila palec.

»Še varovalo,« je zavpila.

Sally se je sklonila in zagledala majhen zatič, ki ga je bilo treba potisniti skozi luknjico v vlečnem drogu, da ta ne bi zdrsnil iz priklopne kljuke. Malce je spominjal na grobo lasnico. Potisnila ga je v odprtino in se nato med prikolico in traktorjem izmuznila nazaj na pot. Traktor se

je premaknil, ženska je dvignila roko v pozdrav in Sally je pobrala svoj nahrbtnik. Ko je traktor poskočil naprej, se je dvignilo nekaj prahu. Sally mu je počasi sledila. Na trtah so viseli grozdi. Veliko manjši od tistih, ki jih je poznala od doma. Temno modri z belim poprhom. Odtrgala je jagodo in si jo vtaknila v usta. Bila je dobra, ampak … ni bila zares sladka. Čutiti je bilo, da še ni zrela, vendar ne tako kot nezrela jabolka. Imela je že okus. Izpljunila je lupino in odšla naprej. Šele čez nekaj časa je opazila, da se je traktor nekaj sto metrov pred njo spet ustavil. Slišala je motor in videla žensko na sedežu. Kaj počne? Nekoliko je pospešila korak in znova pomislila, ali bi šla raje med trtami, skozi vinograd, a se je potem razjezila sama nase. Zakaj le? Saj je sploh ne pozna. Ko je šla mimo ropotajočega traktorja, je videla, da si je ženska zvila cigareto. Napol se je obrnila k njej in ravno dovolj povzdignila glas, da je preglasila motor:

»Če hočeš, lahko prespiš na moji kmetiji.«

Sallyjina prva misel je bila, da se bo delala, kot da tega ni slišala. Kako je ženska vedela, da ne gre domov? Druga misel je bila – beg. Pogledala je proti traktorju. Ženska je uprasnila vžigalico in si prižgala cigareto. Šele potem jo je znova pogledala.

Jebiga, je pomislila Sally. Jebeš vse skupaj. Nahrbtnik je vrgla na prikolico, splezala na eno od gum in se zavihtela čez stranico. Ni se usedla k njej na traktor. Od tam bo lahko kadarkoli skočila dol.

Ženska je puhnila in dodala plin. Traktor je zahropel in izpustil oblak dima. Sally je sedla na dno prikolice, se naslonila, pokrčila noge in gledala, kako je vas za njo v migetajočem zraku postala neostra, se v pozno poletni svetlobi razlila in naposled izginila. Tako bi se morali razbliniti tudi mi, je pomislila – v vročem zraku in svetlobi.

Vida založba

Vida
založba

2. september

Bilo je malo pred enajsto, ko je Sally iz sobe, ki ji jo je namenila Liss, prišla v kuhinjo. Prostor ni bil nič posebnega. Pomivalno korito, omarice za posodo, hladilnik – oprema je bila takšna, da jo je človek, ko je odšel iz kuhinje, takoj spet pozabil, je pomislila. Ampak tam, kjer je bilo nekoč okno na dvorišče, so bila zdaj steklena vrata. Bila so napol odprta. Širok pas sončne svetlobe je poševno padal na lesen pod. Na mizi so stali krožnik, skodelica in pokrita skleda. Ob njih čajnik. Vse je bilo videti čisto in pospravljeno. Sally je sedla na klop ob steni, od koder je skozi vrata videla na dvorišče. Odkrila je skledo. V njej je bilo na koščke narezano sadje. Jabolko, hruška, kivi. Vmes nekaj orehov. Med. Takoj ga je zavohala. Skledo je omahovaje spet pokrila in se dotaknila čajnika. Bil je mlačen. Nalila si je. Bil je črni čaj, za katerega je bila hvaležna. Zakaj je bilo eno glavnih pravil vsake preklete klinike na svetu, da so imeli vedno samo nekakšne trapaste zeliščne čaje? Povsod je bil vonj po kamilicah in poprovi meti. Čeprav si kje dobil kakšne druge čajne vrečke, je imel čaj še vedno isti okus. Najbrž se

je zažrl v vse. Ali pa je bil že v posodi in je vse, kar si skuhal v njej, samodejno postalo metin ali kamilični čaj.

Ob teh mislih se je morala zasmejati, a se je že v naslednjem hipu zdrznila, ker je zvenelo tako tuje.

Znova je prijela krožnik, s katerim je bila pokrita skleda, iz nje s prsti izbezala košček hruške in si jo vtaknila v usta. Bila je sladka in imela je nežen priokus po začimbi, ki je ni poznala. Vprašala se je, ali je to okus hruške ali je Liss sadno solato začinila. Prijela je košček jabolka. Bilo je popolnoma drugačnega okusa. Še enkrat je pokusila hruško. Morda je bilo krivo tudi to, da od prejšnjega jutra ni ničesar jedla, ampak hruška je imela poseben okus. Prijela je orehovo jedrce. Okus je imelo preprosto po orehih in medu. Naredila je požirek mlačnega čaja. Všeč ji je bilo, kako se je grenkoba najprej pomešala z medeno sladkobo, potem pa je v ustih ostalo nekaj čistega in ostrega. V naglici je pokrila skledo in vstala. Skodelico je vzela s seboj, ko je skozi steklena vrata stopila na dvorišče. Traktorja ni bilo tam, prikolica pa je stala napol v vhodu v skedenj; tam, kjer sta jo včeraj odklopili. Sprehodila se je po dvorišču. Včeraj se ni mogla razgledati. Liss ji je pokazala sobo, kjer naj bi spala – šele ko sta stali v tistem pustem prostoru, ji je povedala, kako ji je ime. Sally najprej sploh ni odgovorila. Šele pozneje, ko je še enkrat prišla v kuhinjo, je Liss povedala tudi svoje ime. Liss je prikimala, ampak ne s tistim zadovoljstvom, s katerim so to tako pogosto počeli drugi odrasli, da si točno vedel, da so samo čakali, kdaj se

Vida založba

bo končno spametovala, končno sprevidela, da je ravnala narobe, kdaj bo popustila, se znova pokorila njihovim pravilom. Tisto kimanje, ki je bilo vedno kot dvigovanje zastave, kot trobenta, ki je oznanila zmago. Tisto kimanje, ki naj bi delovalo razumevajoče in v katerem se je vedno skrival počasen, skoraj neviden udarec z bičem.

Sally je postavila eno nogo na oje in naredila požirek čaja. Liss je bila čudna. Še nikoli ni srečala takšne osebe. Kakšna ženska je sploh to? Hiša je bila mnogo prevelika zanjo, ampak hitro je začutila, da v njej živi sama. V hiši se čuti, ali je v njej življenje ali ne. In ta hiša je bila velika in prazna. Sobe, v kateri je spala, že dolgo ni nihče uporabljal.

Sprehodila se je po skednju. V svetlem septembrskem dopoldnevu je bil tako lepo temen. V somraku je stala vrsta kmetijskih strojev, od katerih jih je prepoznala le nekaj. Kaj dela Liss? Je kmetica? Kaj počne sama na tako veliki kmetiji? Pogledala je kvišku. Skozi špranje v lesenih tleh je prodirala svetloba. Stopnic, ki bi vodile na senik, ni bilo, samo lestev. Skodelico je odložila na enega od strojev in splezala gor. Ko se je povzpela skozi odprtino, je bila presenečena, koliko več svetlobe je tam zgoraj. V strehi so bile na enakomernih razdaljah steklene opeke. Prava okna sta imeli le čelni steni. Morda je bil kriv le jasen septembrski dan in sonce, ki je bilo skoraj v zenitu, toda ogromen podstrešni prostor je deloval prijazno in spokojno. Prah je tako počasi padal skozi pasove sončne svetlobe, da se je zdelo, kot da miruje v zraku. Treba je bilo res natančno pogledati, da si

opazil, da pada, pada brez konca in kraja. V zadnji tretjini podstrešja je bil velik kup sena. S tramov so visele vrvi, nad odprtino pa je bilo veliko leseno kolo, prek katerega je tekla vrv, katere daljši konec je v velikih zankah ležal ob odprtini v tleh. To je bil dober kraj. Sally je prvič po dolgem času za nekaj trenutkov v sebi čutila popolno tišino in ni se zganila, zato da tišine ne bi zmotila. Opazovala je prah v svetlobi in se počutila povsem enako: kot da čisto počasi pada; tako počasi, da se ji ni treba bati pristanka.

Čez nekaj časa se je spustila nazaj dol, vzela skodelico in se sprehodila čez dvorišče, mimo praznega hleva, po poti v vrt, mimo kurnika, mimo skladovnic drv, med katerimi so brskale kokoši, mimo prastare lope s straniščem na štrbunk, ki se je vegasta naslanjala na zajčnik, ki je bil prazen. Vrt je bil bolj podolgovat travnik, velik kot polje. Del je bil ograjen in urejen v zelenjavni vrt. Sally se je sprva začudila, zakaj bi dal človek v lastnem vrtu postaviti ograjo, potem pa se je spomnila na kokoši. Nasproti zelenjavnega vrta je stala nizka stavba brez oken s širokimi drsnimi vrati. Sally jih je odprla in ugotovila, da gre za lopo s stroji. Tam je stal še en prastar traktor, plug in še nekaj naprav, za katere ni vedela, čemu služijo; tam je bil kup vreč in tam je bil tudi motor. Radovedno je pristopila. Večkrat se je že peljala z motorjem, seveda na črno. Zavihtela se je na sedež in ga poskusila zagnati. Motor se ni oglasil. Poskusila je še enkrat, trmasto pritisnila zaganjač do konca. Nič. Brcala je,